

MODERN ARŞİVCİLİĞİN 160. YILI

Türk Arşivciler Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Hacı Haldun Şahin'in TRT-2 Televizyonunda yayınlanan programının bant çözümünü sizlere sunuyoruz. Bu program derneğimiz "Türk" adını almadan önce yayınlanmıştır.

TRT 2, "GÖZ ÖNÜNDE" PROGRAMI

21 Aralık 2006

Merhaba sevgili seyirciler. Her gün olduğu gibi bu gün de İstanbul Televizyonu'ndan "Göz Önünde" programından sesleniyoruz sizlere. Efendim bugün "Türk Arşivciliği"ni konuşacağız. Tüm Arşivciler Derneği Başkanı Sayın Hacı Haldun Şahin bizimle birlikte. Hoş geldiniz Sayın Şahin.

HACI HALDUN ŞAHİN: Hoş bulduk.

AYŞE İDEM TÜMER: Şu anda yasal adımlar atıldı zannediyorum. Tüm Arşivciler Derneği'nin adı yakında Türk Arşivciler Derneği olarak değişecek herhalde.

HACI HALDUN ŞAHİN: İnşallah en kısa zamanda.

AYŞE İDEM TÜMER: Böyle bir teşekkürün 1998'den önce kurulmuş olmasını tahmin ederdik. Ama 1998 yılında kurulabilmiş. Siz de Arşivciler Derneği'nin kurucu başkanıdır. Sizinle ilgili kişisel bilgileri paylaşmadan önce dernek kuruluşu ile ilgili bilgileri paylaşalım. Bir dernek olarak Tüm Arşivciler Derneği kuşkusuz arşivcilik hayatımıza katkılar yapmak amacıyla kurulmuştur. Ne gibi katkılar yapmayı düşünüyorsunuz? Ne tür çalışmalar yapıyorsunuz arşivlerimiz ile ilgili olarak?

HACI HALDUN ŞAHİN: Efendim teşekkür ederim. Arşivciliğimizin kuruluşunun 160. yılında böyle bir programa iştirak etmiş olmaktan dolayı son derece mutlu olduğumu, TRT yetkililerine size ve ekibinize teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Hakikaten tam anlamıyla işimizde hamle yaptığımız bir dönemde TRT ekranlarında olmak bizler için son derece manidardır.

AYŞE İDEM TÜMER: Sağolun

HACI HALDUN ŞAHİN: Tüm Arşivciler Derneği'nin çok normal şartlarda kurulduğunu söyleyemem. Yani zor ve

olağanüstü şartlarda derneği kurduk. Bakınız arşivciliğimizin 160. yılı, böyle bir teşekkürün çok önceden kurulmuş olması gerekmez miydi? Ebetteki gerekirdi. Siz de haklı olarak benim gibi düşünüyorsunuz. Bu süreç maalesef 1998 yılına kadar böyle işledi. 1998 yılında, arşivcilik mesleğinde çalışanların az çok katkı ve gayretleriyle böyle bir kuruluşun teşekkülüne biz de vesile olduk.

AYŞE İDEM TÜMER: Evet, çok üyeniz var mı?

HACI HALDUN ŞAHİN: Şu an itibarıyla derneğimize üye olanların sayısı 250'dir.

AYŞE İDEM TÜMER: Türkiye'nin genelinde mi?

HACI HALDUN ŞAHİN: Evet, İstanbul başta olmak üzere diğer illerimizden ve üniversitelerimizden bu mesleğe gönül veren ilgi duyan meslektaşlarımız derneğimizin

BİZLER MEVCUT HALİ HAZIRDAKİ HÜKÜMETTEN PERSONEL ÖZLÜK HAKLARINI DA İHTİVA EDEN ARŞİVLERİMİZE YASAL MESNET TEŞKİL EDECEK BİR ARŞİV KANUNUNUN BEHEMEHAL ÇIKARTILARAK HAYATA GEÇİRİLMESİNİ BÜTÜN ÇALIŞANLAR OLARAK İSTİRHAM EDİYORUZ. BAKINIZ 5555 SAYILI VAKIFLAR KANUNU MECLİSTEN GEÇİRİLEREK SAYIN CUMHURBAŞKANIMIZIN İMZASINA ARZ EDİLMİŞTİR. BİRİLERİNİN DAYATMASINA GEREK KALMADAN ARŞİV KANUNU NEDEN ÇIKARTILMASIN.

çatısı altında bulunmaktadır. Zaten derneğimizin adını koyarken Türkiye'nin genelindeki meslektaşlarımızın bu çatı altında toplanmasını hedeflemiştik. Bir gün inşallah planladığımız faaliyetlerimizi tam anlamıyla gerçekleştirip rüştümüzü ispatladığımızda "Türk" adını alacağımızı ta o günlerde düşünmüştük. Biz geçen yıl böyle bir çalışmayı başlattık. İlgili kurumların görüşleri alındı. Şu an itibarıyla de Sayın İçişleri Bakanımızın imzasını beklemektedir. En kısa zamanda "Türk" adını almış olacağız.

AYŞE İDEM TÜMER: Çalışmalarınıza örnek göstermek gerekirse, 20 Mayıs 2005 tarihinde Kıbrıs'ta ilgili bir çalışmanız var. Bu Tüm Arşivciler Derneği'nin bir çalışması, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vakıflar İdaresi Genel Müdürlüğü ile müştereken bir protokol yapılmış. Ondan sonra da çalışmalar başlamış, Kıbrıs Şer'iyye Sicilleri, Bunlara Şeriye Mahkemesi kayıtları da diyebiliriz. Bu sicillerin transkribeleri yapılarak istifadeye sunulması hedeflenmiştir zannediyorum. Proje büyük ölçüde tamamlanmış durumda. Hayli bilgi ve belgeye ulaştığınızı zannediyor ve inanıyorum. Doğru mu?

HACI HALDUN ŞAHİN: Arşivciler Derneği'nin zaten temel hedeflerinden biri de kamu kurum, özel kuruluşlar ve ilgili çevrelerle devlet, millet ve aile hayatını ilgilendiren projeleri hayata geçirmektir. Bu anlayış bizim tüzüğümüzde de mevcuttur. Biz de bu çerçevede görüşten hareketle; Kıbrıs'tan böyle bir teklif geldiğinde içtenlikle kabul ettik. Bu işi seve seve yapabileceğimizi yetkililere bildirdik.

AYŞE İDEM TÜMER: Belli bir yılı esas aldınız mı?

HACI HALDUN ŞAHİN: Mevcut Şer'iyye Sicillerinin tamamı üzerinde çalışıyoruz.

AYŞE İDEM TÜMER: Mesela en eski kayıtlar kaç yıllarına uzanıyor?

HACI HALDUN ŞAHİN: Çalışmaların selameti açısından dokümanın içeriğine ait şu an itibarıyla çok net bilgiler vermem kabul edersiniz ki uygun olmaz. Ancak do-

kümanın hacmi hususunda malumat verebilirim. Evrak on bin orijinal sayfadan oluşmaktadır. Bu güne kadar bilgisayar ortamına aktardığımız veriler ise yaklaşık kırk bin sayfaya ulaşmış durumdadır.

AYŞE İDEM TÜMER: Yani kırk bin belge mi var diyorsunuz?

HACI HALDUN ŞAHİN: Hayır, evrakın orijinal sayfa sayısı on bin, dijital ortamdaki sayfa sayısı kırk bindir. Çalışmalarımızın da son aşamasına gelmiş bulunmaktayız. Bitirmek için büyük bir mesai sarf ediyoruz. Çalışmalar tamamlandığında, buradan devşirilecek bilgiler, Kıbrıs adasının iktisadi, siyasi, idari ve hukuki yapısına büyük ölçüde ışık tutacaktır. Dolayısıyla; biz buna büyük önem veriyoruz. Böyle bir çalışmanın altında Tüm Arşivciler Derneği'nin imzasının bulunmasından da son derece mutlu olduğumu ifade etmek isterim.

AYŞE İDEM TÜMER: Başkaca örnek gösterebileceğiniz ne tür çalışmalar oldu? İsim isim söylerseniz memnun olurum.

HACI HALDUN ŞAHİN: Tabii ki, bundan bir iki ay önce yönetim kurulumuzdan iki arkadaşımızı Kırım'a gönderdik. Kırım şer'iyye sicilleri üzerinde de bir ön çalışma yaptık.

AYŞE İDEM TÜMER: Bu teklif Kırım yetkililerinden mi geldi?

HACI HALDUN ŞAHİN: Evet, Kırım Millî Tatar Meclisi yetkilileri böyle bir çalışmanın yapılmasından son derece memnun olacaklarını ve Tüm Arşivciler Derneği'nden bu yönde katkı beklediklerini ifade ettiler. Bizler de böyle bir gayrete kayıtsız kalamazdık ve de kalmadık. Bunun üzerine iki arkadaşımızı Kırım'a göndererek yapacağımız işi etüt ettirdik. İstedik ki bu çalışmayı da güzide kurumumuz TİKA (Türk İktisadi Kalkınma Ajansı) ile birlikte yapalım. Bunun üzerine TİKA yetkilileri ile görüştük. Konu ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Bu projeyi de hayata geçirebileceğimizi zannediyorum. İleriki dönemde bu proje ile ilgili çalışmayı da inşallah başlatırız diye düşünüyorum.

AYŞE İDEM TÜMER: Genelde iki projeden bahsettik. Tüm Arşivciler Derneği'ne teklifler gelmiş, sizler de değerlendirmişsiniz. Bununla birlikte sizin de belirlediğiniz hedefler doğrultusunda yaptığınız çalışmalar var. Yurt içinde ve yurt dışında. Sizin kendinizin de Makedonya Arşivi'nde yaptığınız çalışmalar var. Yanılmıyorsam bireysel bir çalışma. Hacı Haldun Şahin'in bir çalışması Osmanlı Arşivi ile ilgili.

HACI HALDUN ŞAHİN: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün yurt dışı çalışmaları çerçevesinde, dış ülkelerle ilgili protokoller mevcut. Ben de bu protokoller çerçevesinde; Temmuz 1997'de uzman bir arkadaşım

ARŞİVCİLER DERNEĞİ'NİN ZATEN TEMEL HEDEFLERİNDEN BİRİ DE KAMU KURUM, ÖZEL KURULUŞLAR VE İLGİLİ ÇEVRELERLE DEVLET, MİLLET VE AİLE HAYATINI İLGİLENDİREN PROJELERİ HAYATA GEÇİRMektir. BU ANLAYIŞ BİZİM TÜZÜĞÜMÜZDE DE MEVCUTTUR. BİZ DE BU ÇERÇEVE GÖRÜŞTEN HAREKETLE; KIBRIS'TAN BÖYLE BİR TEKLİF GELDİĞİNDE İÇTENLİKLE KABUL ETTİK. BU İŞİ SEVE SEVE YAPABİLECEĞİMİZİ YETKİLİLERE BİLDİRDİK.

ile birlikte Makedonya Arşivleri'nde çalışmalar yapmak üzere görevlendirildim. On beş gün süre ile Makedonya Arşivleri'nde Osmanlı dönemi evrakı üzerinde çalıştık. Bizim arşivlerimizdeki fonların mütemmimleri durumunda bulunan evrak ve defter serilerinin mikrofilm ve fotokopilerini arşivimize kazandırdık.

AYŞE İDEM TÜMER: Tabii ki bu arada teknolojinin nimetlerinden de faydalanıyorsunuz. Teknoloji herkesin yaşamını olduğu gibi arşivcilerin işlerini de kolaylaştırıyor. Bütün bunlara rağmen gözümüzde canlandırmaya çalışıyoruz. Çalışma koşullarınız çok kolay olmasa gerek. Bir taraftan yüzyıllar önceki belgelere dokunmanın hazı mutlaka farklıdır değil mi? El yazmalar, değişik değişik evrak türleri, araştırdığınız konular vesaire. Onların günümüz Türkçe'sine uyarlanması herhalde hazı bambaşkadır. Bir taraftan da çeşitli zorluklar var. Siz Tüm Arşivciler Derneği Başkanı olarak birçok arşivci adına konuşuyorsunuz. Neler söylersiniz bu konuda?

HACI HALDUN ŞAHİN: Gerçekten arkadaşlarımız bu güne kadar çok hem de çok özverili çalıştılar. Türkiye'nin neresinde olursa olsun arşivcinin işi son derece zordur. Bizler, 1987-88 yıllarında göreve başladığımızda arşivin çok olağanüstü şartları mevcuttu. Arşiv dokümanı, defter, belge ve sair vesikalar tozlu mekânlarda, kirlili ortamlarda, elverişsiz ve sağlıksız olarak muhafaza edilmekte idi. Meslektaşlarım bu mekânlarda görev yaptılar. Bu olağanüstü şartlarda arşivin hem hammaliyesini hem de fikir işçiliğini yaptılar. Üstelik görev yapan meslektaşlarımızın ekseriyeti üniversite mezunu, yine birçoğu master ve doktoralı idi. Bugüne kadar buna rağmen hiçbir işten ve zorluktan sarf-ı nazar etmediler. Bilakis işlerine son derece sadakatle sarılıp özveri ile kendilerini verdiler. Son derece gayretli ve özverili çalıştılar. Bu hummalı çalışma ve gayretlerin sonucudur ki, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü çalışmaları ve konumu itibarıyla dünyada iyi bir noktaya gelmiştir.

AYŞE İDEM TÜMER: Evet, diğer ülkelerden daha kısa bir geçmişi olmasına rağmen şunu da merak ediyorum. Üniversitelerde artık böyle bölümler var. Birçok kişi de üniversite mezunu, bilgili ve donanımlı olarak yetişiyor değil mi efendim? Bir arşivcide bulunması gereken özellikler nelerdir? Kısa kısa rica edersek.

HACI HALDUN ŞAHİN: Her şeyden önce arşivin temel kaideleri vardır. Bir arşivci bu temel kaideleri bilmek mecburiyetindedir. İhtilal sonrası Fransa'da arşivlerin kurulmasıyla arşivcilikle ilgili temel öğeler de ortaya konmuştur. Üç temel öğe ki bunlar; arşiv dokümanının bakım-muhafazası, tasnifi ve araştırmaya arzıdır. Dolayısıyla arşive başlayan arkadaşımızın arşivciliğin usul ve esasları konusunda bir alt yapısının olması gerekir.

AYŞE İDEM TÜMER: O dile hâkim olması gerekmez mi? Osmanlıca veya Osmanlı'nın hâkim olduğu yerlerin milletlerine ait dillerin bilinmesi gerekmez mi?

HACI HALDUN ŞAHİN: Osmanlı Arşivi gibi tarihi bir arşivde Osmanlıca elbetteki bilmek gerekir. Sizin bu söylediğiniz çok önemli bir husus, tarihi arşivlerde Osmanlıca bilmesi gerekir mutlaka ama Cumhuriyet Dönemi dokümanı için ise arşiv usul ve esaslarını bilmesi yeterlidir. Arşivciliğimizin de en önemli eksiği bu dil meselesidir. Çünkü Osmanlı büyük bir coğrafyaya hükmetmiş bir devlet.

AYŞE İDEM TÜMER: Rumca, Hırvatça, Sırpça, Arapça birçok dil var değil mi?

HACI HALDUN ŞAHİN: Gerçekten pek çok dil var. Gerçekten çok önemli gönül isterdi ki arşivlerimizde Ermenice, Rusça, Arapça ve Latince bilen arkadaşlarımız olsun. Bu durum arşivlerimiz için önemli olduğu kadar arşivciliğimiz için de son derece önemlidir.

AYŞE İDEM TÜMER: Buradan bir çağrı yapalım. Bu dilleri bilen ve tarihi seven gençlere. Şimdi siz araştırıyorsunuz. Tarihçilerle bağınız nasıl? Araştırmalarınız bittikten sonra mı tarih uzmanları ile bağlantıya geçiyorsunuz? Yoksa onlarla birlikte mi yürütüyorsunuz çalışmalarınızı?

HACI HALDUN ŞAHİN: Ayşe Hanım, takdir edersiniz ki içtimai ve beşeri araştırmalarda arşivler kaynak niteliği arz eder. Arşivlere başvurmadan arşivleri tetkik etmeden beşeri ve içtimai münasebetleri ortaya koymak mümkün olmayabilir. Dolayısıyla meslektaşlarımızın ortaya koyduğu belge ve bilgiler araştırmacılar için veri tabanı niteliğindedir. Doküman verileri hazır hale getiriliyor, dijital ortamlarda ve kataloglarda istifadeye sunuluyor. Arşive başvuran araştırmacılar bu kaynaklardan istifade ederek her türlü tarih konusunda (askeri, siyasi, mali, içtimai ve nüfus) belge ve bilgiye rahatlıkla ulaşabiliyorlar.

TÜRKİYE'NİN NERESİNDE OLURSA OLSUN ARŞİVCİNİN İŞİ SON DERECE ZORDUR. BİZLER, 1987-88 YILLARINDA GÖREVE BAŞLADIĞIMIZDA ARŞİVİN ÇOK OLAĞANÜSTÜ ŞARTLARI MEVCUTTU. ARŞİV DOKÜMANI, DEFTER, BELGE VE SAİR VESİKALAR TOZLU MEKÂNLARDA, KİRLİ ORTAMLARDA, ELVERİŞSİZ VE SAĞLIKSIZ OLARAK MUHAFAZA EDİLMEKTE İDİ. MESLEKTAŞLARIM BU MEKÂNLARDA GÖREV YAPTIKLAR. BU OLAĞANÜSTÜ ŞARTLARDA ARŞİVİN HEM HEMALİYESİNİ HEM DE FİKİR İŞÇİLİĞİNİ YAPTIKLAR.

AYŞE İDEM TÜMER: Yalnız uzmanların ulaşması mı mümkün? Her insan kolay kolay ulaşamaz mı?

HACI HALDUN ŞAHİN: Gayet tabii belgelerin değerlendirilmesi uzmanlık işidir.

AYŞE İDEM TÜMER: Önümüzde dergiler var. Altı ayda bir derneğin çıkardığı dergiler bunlar galiba. Derginin kapağında da değişik konularda yazılar, mülakatlar ve Arşiv Kanunu haberi var. Ne dersiniz?

HACI HALDUN ŞAHİN: Evet, siz arşivciliğimizin barm teline bastınız. Biraz önce de arz etmiştim. Devlet Arşivciliğimizin kuruluşunun 160. yılını yaşıyoruz. Bu çok güzel bir hadise, güzel olmayan tarafı ise henüz arşiv kanunumuzun olmayışıdır. Modern ülkeler, modern dünya arşivlerini ve arşivciliğini bir türlü kanuni ve yasal zeminler üzerine oturtmuştur. Fransa bu düzenlemeyi hemen ihtilal sonrası 1789'da yapmış, ardından 1796 taşra teşkilatlarını kurmuştur. Yine İngiltere 1838 yılında Millî Arşiv Kanununu çıkarmış 1958'de de bu kanundaki eksikliklerini gidererek yenilemiştir.

AYŞE İDEM TÜMER: Herhalde örnek verdiğinizde göre bunlar modern dünyada arşiv konusunda ileride olan ülkeler.

HACI HALDUN ŞAHİN: Evet.

AYŞE İDEM TÜMER: İngiltere ve Fransa ya biz de?

HACI HALDUN ŞAHİN: Bizde ise arşivin kuruluş tarihi 1846'dır. Yani Osmanlı dönemine rastlar. Mustafa Reşit Paşa 1834 yılında İngiltere ve Fransa'da bulunduğu yıllarda arşivlerle alakalı bir tecrübe edinir, özellikle Fransa'da arşiv konusunda atılan adımları müşahade eder ve bir hayli etkilenir. Ülkeye döndüğünde arşivin kurulmasıyla ilgili bir irade çıkarttırarak 1846 yılında Hazine-i Evrak adında ilk arşivi kurar. Dolayısıyla bu hayırlı teşebbüs arşivimizin de başlangıç tarihidir. Bu gelişmeler olurken, arşivciliğimize ve arşivcilerimize ait yasal düzenlemeler fazlaca gündeme getirilmemiştir. Ancak Osmanlı onca gaileye rağmen bu meseleye kayıtsız kalmayarak 8 Aralık 1917'de bir kanun layihası hazırlatmıştır. Fakat I. Cihan Harbi'nin olağanüstü şartlarında bu kanunun hayata geçirilmesi temin edilememiştir. Derneğimizin yayın organı niteliğinde olan Arşiv Dünyası dergisinin kapağında da bu layiha sureti bulunmaktadır. Cumhuriyet döneminde de Arşiv Kanunu ile ilgili çalışmalar yapılmış hatta 1980'deki ihtilalden hemen sonra bütün kanun teklifleri bir araya getirilerek tek tasarı haline dönüştürülmüş ve meclis alt komisyonlarında müzakere edilmiştir. Bu alt komisyonlarda görüşülen tasarı hiçbir zaman meclis genel kuruluna getirilememiştir.

AYŞE İDEM TÜMER: Anladım ne demek istediğinizi. Ama şimdilerde yine üzerinde çalışılıyor. Siz ve bütün arşivciler 2007 yılında bu kanunun çıkartılmasını bekliyorsunuz.

HACI HALDUN ŞAHİN: Çok teşekkür ederim. Arkadaşlarımızın da en çok ilgi duyduğu, duymak istediği husus da bu. Çünkü bizler arşiv kanununun çıkartılması için çok büyük gayretler ortaya koyduk. Ve buna büyük önem atfediyoruz.

AYŞE İDEM TÜMER: Bu arada programın sonlarına yaklaşıyoruz. Sizinle ilgili kişisel bilgi vermek istiyorum seyircilerimize. Siz Osmanlı Arşivi'nde değişik görevlerde bulunmuşsunuz. Sadaret, Şurâ-yı Devlet ve Harici-

ye Nezareti fonlarının hazırlık ve tasnif çalışmalarında bulunmuşsunuz. 1992-2000 yılları arasında Osmanlı Arşivi'ndeki yürütülen tasnif çalışmalarının planlama ve koordinasyon görevlerini üstlenmişsiniz. Bunlar gerçekten çok önemli görevler. Kim bilir bu süreçte hangi belgelerle karşılaştınız, neler gördünüz?

HACI HALDUN ŞAHİN: Bu 20 yıl içerisinde Osmanlı Arşivi'nde çalışmaktan ve bir takım çalışmaların içerisinde bulunmuş olmaktan büyük haz aldığımı mutluluk duyduğumu ifade etmek isterim.

AYŞE İDEM TÜMER: Sizi en çok etkileyen heyecanlandırıcı belge hangisidir bu güne kadar?

HACI HALDUN ŞAHİN: Hoşgörünüze sığınarak kanunla alakalı bir iki hususa değinerek sorunuza cevap vermek isterim. Bizler mevcut hali hazırdaki hükümetten personel özlük haklarını da ihtiva eden arşivlerimize yasal mesnet teşkil edecek bir arşiv kanununun behermehal çıkartılarak hayata geçirilmesini bütün çalışanlar olarak istirham ediyoruz. Bakınız 5555 sayılı Vakıflar Kanunu meclisten geçirilerek Sayın Cumhurbaşkanımızın imzasına arz edilmiştir. Birilerinin dayatmasına gerek kalmadan Arşiv Kanunu neden çıkartılmasın.

AYŞE İDEM TÜMER: En çok odaklandığınız konu Arşiv Kanunu mu?

HACI HALDUN ŞAHİN: Evet, şimdi biraz önceki sorunuza cevap verebilirim. Arşivde yakın bir zamanda karşılaştığım bir belgeyi sizlerle paylaşmak isterim. Biliyorsunuz Ermeni Tehcir Hadisesi çok gündemde ve konuşulmakta. Aslı olmayan bir hadise ama maalesef siyasi olduğu için hep gündemde tutulmuş ve tutulmaya devam etmektedir.

AYŞE İDEM TÜMER: Bizler de hatırlatalım Türkiye arşivlerini dünyaya açtı. Herkes gelip inceleme yapсын bekliyoruz.

HACI HALDUN ŞAHİN: Bu çağrıyı Genel Müdürümüz de bütün modern dünya kamuoyuna haykırıyor. Buyurun gelin, arşivlerimizde çalışma yapın. Biliyorsunuz Boğazlıyan Kaymakamımız Mehmet Kemal Bey, Ermeni Tehcir Hadisesi'nde adı geçen bir bürokratımız olmakla birlikte ermeni iftiralari sonucu idam edilmiştir. İdam edilmeden evvelde çocuklarını yüce Türk milletine emanet ediyorum demiştir. Daha sonra merhum Mehmet Kemal Bey'in yaşlı annesi bir arzuhalde iki tane torununun cahil kalmaması için çocukların Taliye Mektebi'ne meccanen kaydedilmesini arzu eder. Ancak kadroların dolu olduğu gerekçe gösterilerek vatani için idama giden bir insanın çocukları o gün itibarıyla mektebe alınmazlar. Bunu şunun için söylüyorum. Ecdadımız hiç bir karşılık beklemezsiniz bu memleket için canlarını ve mallarını feda etmişlerdir. Onların kanlarını akıttığı bu topraklarda bizlerde hiç olmazsa terlerimizi akıralım.

AYŞE İDEM TÜMER: Evet, evet biz de bu yüzyılın koşullarına uygun çabalar gösterelim. Biz o kadar zengin tarihi olan bir milletiz ki işte sizlerin çalışmalarıyla da bunları somut olarak belgelersek uluslararası alanda çok daha güzel haklılığımızı ispat ederiz. Çok çok teşekkür ediyoruz programımıza katıldığınız için Sayın Şahin.

HACI HALDUN ŞAHİN: Ben de teşekkür ederim. Bizi bu ekranlardan seyreden sayın seyircilere ve kıymetli meslektaşlarıma sevgilerimi saygılarımı gönderiyorum.